

BİNBİR GECE MASALLARINDAKİ POLİSİYE ÖGELER

Ş. Nezih Kuleyin

Binbir Gece Masalları insanın içerisinde var olan merak duygusu yanında, insanın kendi kendisi ile yarışmasını, zeki olup olmadığını sorgulamasını, özel ilişkilerinin ne derece güvenilir olup olmadığını ve nasıl bir toplumsal ortamda yaşadığını neredeyse okuyucuyu masalların ve öykülerin içine çekerek sağlamaktadır.

Yazar dergisinin bu sayıda ele aldığı ana konuyu dikkate alarak ben de size Binbir Gece Masalları'ndaki polisiye ögelerin en azından bir kısmını örnekler vererek aktarmak istiyorum.

Binbir Gece Masalları içerisinde polisiye hiç azımsanamayacak genişlikte bir yer tutmaktadır. Masalların bir kısmı bazı suçluların o suçları işlerken yaptıkları olağanüstü kurgulara ayrılmıştır. Bazı hırsızların bu hırsızlıkları yakalanmadan gerçekleştirmek için yaptıkları planlar, yasal olmayan yollardan para kazanma yolları da ayrıntılı bir biçimde anlatılmaktadır.

Ama sadece bunların anlatılması tek başına polisiye olgusunu ortaya çıkartmaz. Bunlarla mücadele edenlerin kullandıkları teknikler ve mücadele edenlerin güçlü yönleri ve eksiklikleri sonucu suçluların bunları nasıl kullandıkları da ayrıntılı olarak masallarda ele alınmıştır.

Olayların içinde olanların sadece o olayla ilgili simgesel bir dil kullanması da polisiye kavramı içerisinde önemli bir yer tutar Binbir Gece Masalları'nda sadece tarafların anlayabildiği çok sayıda simgesel anlatıma rastlamaktayız. Bu zaman zaman sözcüklerin simgesel kullanımı zaman zaman da özel bir işaret dili olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir de polisyede temel olan olayın kurgusunun bir labirent titizliği ile işlenmiş olması konusu vardır ki biz Binbir Gece Masalları'nda böyle oya gibi işlenmiş kurgulara çok sık rastlamaktayız.

Nerede suç varsa orada suça karşı bir savaşım vardır. Masallarda suça karşı savaşım verenleri, Halife Harun Reşit, Halife Memun, Sultan Baybars, Selahattin Eyyubi, Halife Harun Reşit'in Veziri Cafer Barmeki, kadılar ve kolluk amirleri olarak görüyoruz. Yine görüyoruz ki tüm bu kişiler zaman, zaman suç işleyenlerin oyununa gelirken bazen de bilerek ya da bilmeyerek suçun bir parçası hâline de gelebilmektedirler.

Sultan Baybars Kahire'yi on iki güvenlik bölgesine bölmüş ve bu on iki bölgenin her birinin başına bir kolluk amiri atamıştır. Bir gün bunları çağırır ve her birisinden şimdiye kadar bizzat yaşadıkları ya da duydukları olayları anlatmalarını ister.

Burada tam bir polisiye öykü olan birinci kolluk amirinin öyküsünü sizlere özetleyerek aktarmak istiyorum.

Olay şöyle gerçekleşir: "Çok zengin ve güzel bir kadın, Kahire Kadısı'nın kızı ile gizli bir aşk yaşamaktadır ama kadı bu durumdan şüphelenmiş olacak ki kızının evden çıkmasını yasaklamakla beraber kendisi de evde daha yoğun zaman geçirerek durumu kontrol altında tutmaktadır.

Zengin kadın hiç beklemediği anda gümüş dolu iki keseyi birbiri ardına şehrin Kolluk Amir'ine atar ve aralarında kısa sürede başlayan rüşvet ilişkisi, zengin kadının Kolluk Amir'ine ne istediğini anlatması ile öykü başlar. Kadın şehrin kapıları kapandıktan sonra Kolluk Amir'ine "Şehir dışındaki evine gidemediğini" söyleyecek ve Kolluk Amir'i en güvenilir yer olduğu için Kadıdan kadını bir gecelik evinde misafir etmesini rica edecektir.

Kadı kadını bir gece misafir eder ama ertesi sabah küplere binmiş bir durumda Kolluk Amir'ini yanına çağırır. Kadın, Kadı'nın içi altın dolu kemeri olmak üzere birçok mücevherini çalmıştır. Kadı kolluk amirine "kendisini idam ettireceğini " söyler. Kolluk Amiri "Üç gün süre vermesini suçlu kadını bulamazsa da istediğini yapmasını" söyler. Amacı sadece üç gün daha yaşamak ve yakınları ile vedalaşmaktır.

Kolluk Amiri üç gün sonra artık idam edileceğinden emin, Kadı'nın evine giderken yolda aynı zengin kadın onu bir eve gelmesi için çağırır. Kolluk Amir'ine, yaşamını kurtaracak ve kadını kalp krizi geçirecek bir öneride bulunur. Kolluk Amiri soracak, soruşturacak ve zengin kadının evden çıkmadığını tespit edecek daha da önemlisi mutfaktaki küpün içerisinde zengin kadının tüm çamaşırları kan içerisinde bulunacaktır. Yoksa Kadı zengin kadını öldürmüş müdür? Olay böyle gerçekleşir. Kadı suçlanmamak için Kolluk Amir'ine rüşvet verdiyse de iki gün içinde hayatını kaybeder. Zengin kadın ve sevgilisi Nil nehrine tatile giderler.

Delil yaratmadan tutunda polisiyenin tüm unsurlarını içinde taşıyan buna benzer hatta kurgusu çok daha iyi yapılmış öyküler masallarda yer almaktadır.

Suç işleyen grupların içerisine girmek için kılık değiştiren kamu görevlileri, suçluları bulmak için geceleri tüccar gibi giyinerek şehre giriş yapan Halife Harun Reşit ve Veziri Cafer Barmeki, suçluların öykülerini dinleyerek onları daha yakın tanıma eğilimi ve buradan elde edilen deneyimle suçlulara karşı önlem alma yöntemlerinin geliştirilmesi masalların ana unsurları arasındadır.

Örneğin on üçüncü kitapta yer alan "Karıların Hikâyesi" adlı öyküde "Şah çok sevdiği soytarisını sarayın en namuslu cariyelerinden birisi ile evlendirir ama cariyeye en kısa zamanda soytariyi mahallenin tatlıcısı, sebze yetiştiricisi, kasabı ve çalgıcısı ile aldatmaya başlar. Bir gün eve erken dönen soytarı bu dört kişiyi tuvalette saklanmış vaziyette bulur ve hile ile şahın huzuruna çıkarır. Şah onlara yakalanma öykülerinden çok daha iyi planlanmış ve daha hayret verici bir aldatma öyküsü anlatmaları durumunda serbest kalabileceklerini aksi durumda ise yaşamlarını kaybedeceklerini söyler. Onlar da hayret verici başka aldatma öyküleri anlatarak ölümden kurtulmayı başarırlar."

Bağdat, Basra, Babil ve Kahire o dönemde çok zengin şehirler olmalarından dolayı çok sayıda zenginlerle evlenerek gelir elde eden ama onlarla sadece paraları için evlenmiş olmalarından dolayı aldatma tekniği geliştirmiş kadınların, hırsızların, dolandırıcıların ve yasaklanmış madde satıcılarının da uğrak yeridir. Bunlar bu şehirlere gelmeden deneyim kazanmış olmaları onlarla mücadeleyi de zorlaştırmaktadır.

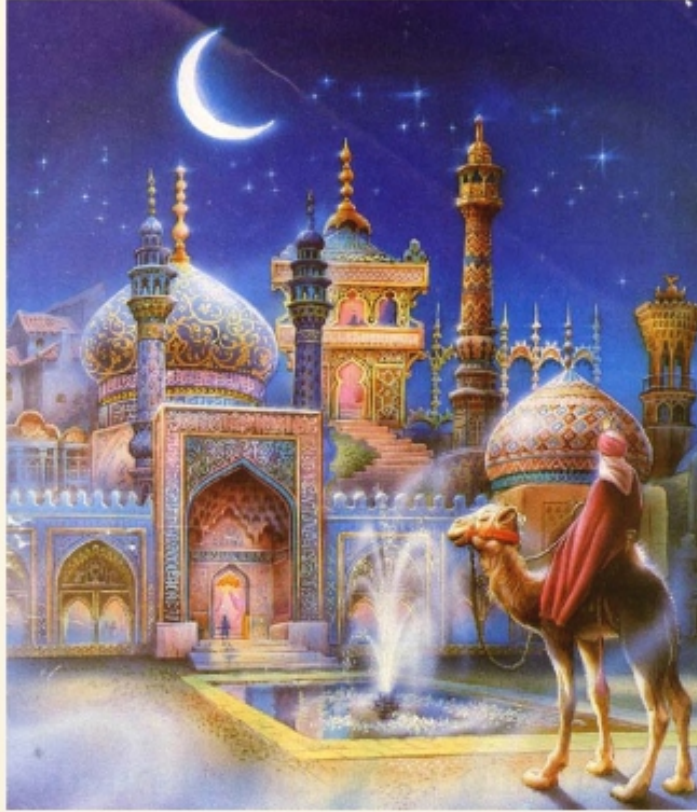
Anlaşılan odur ki o zaman Bağdat'ta suçluları yakalamakla görevli olan kolluk amirleri eski suçluların en yeteneklileri arasından seçilmektedir. Sekizinci kitapta yer alan Cıva Ali'nin öyküsünde Kahire'de hırsızlık yapan ve polis elinden cıva gibi kayarak kurtulduğu için kendisine bu ad takılan ünlü hırsız Bağdat'a davet eden Güve Ahmet adlı kolluk amirinin daha önce Kahire'deki hırsız çetesinin başı olduğunu öğreniyoruz. Bir hırsızın ne yapacağını ancak ondan daha deneyimli bir başka hırsız bilir diye düşünerek böyle bir yöntem geliştirilmiş olabilir.

Bizde "dolap çevirmek" diye bir deyim vardır. Ben bu deyim acaba Binbir Gece Masalları'ndan mı bize kalmıştır diye düşündüğüm olmuştur. Şehrazat kadınların kocalarını aldatırken ilginç bir yöntem kullandıklarından söz eder. Kadın âşığına evinin tam arka tarafına düşen bir ev almasını ve iki duvar arasına da bir dolap yapmasını sağlar. Böylece dolabın içine girip öteki taraftan çıktığı zaman hiç yollarda sokaklarda gezinmeden istediğini yapma olanağını yakalamaktadır.

Biraz da simgesel anlatım öğelerinden söz etmek istiyorum. Baskı altındaki toplumlarda gizli bir iş yapacak kişilerin birbirleri ile haberleşirken kullandıkları simgelerin ancak onun ne anlatmak istediğini bilenler tarafından anlaşılması önemli bir noktadır. Polisiyede gizlilik her zaman açıklıktan önce gelmektedir.

Dördüncü kitapta yer alan “Güzel Aziz’in Öyküsü” gizli bir işaret diline dayalı iletişim kurma tekniğinden söz etmektedir. Yakışıklı genç Aziz bir ara sokakta otururken evin birinin camından bir kızın kendisine yaptığı işaretleri bize şöyle aktarır: “İlkin işaret parmağını dudaklarına bastırdı, sonra orta parmağını indirip sol elinin işaret parmağı ile birleştirdi; sonra da onları iki memesinin arasına götürdü.” Aziz bu işaretlerle kızın kendisine ne demek istediğini şöyle belirtir: Kız kendisini büyük bir tutku ile sevmektedir ve iki gün içerisinde buluşmak istemektedir. Burada iki sayısı kızın parmaklarını memelerinin arasına koymuş olmasından anlaşılmaktadır. Kızın dudaklarına bastırıldığı parmakları ise “bedenine yaşam sağlayan ruhuna denk olduğunu ve ne türden olursa olsun hizmetinde bulunacağıma güven” mesajını vermektedir

Binbir Gece Masalları insan yaşamındaki tüm olguları kapsayan öykülerden oluşur demek çok iddialı bir tez olabilir ama bir yazın ürünü olarak insan yaşamının çeşitli yönleri konusunda sözü olan en kapsamlı ürün olma özelliğini sürdürmektedir. Size polisiye ile ilgili kısımları kapsayacak bazı örnekler vererek bu önemli çalışmayı tekrar anımsatmak istedim.

KAYNAKÇA:

Yazıdaki tüm alıntılar için bakınız: Binbir Gece Masalları, Çeviren: Alim Şerif Onaran, Yapı Kredi Yayınları, Nisan 2016.